

Streven naar evenwichtsbemesting voor stikstof

Mestnormen worden te krap

Het melkt niet lekker dit jaar. De graskuilen van 2012 worden gekenmerkt door een opvallend laag ruw eiwitgehalte. Dit jaar lijkt het vooral een gevolg te zijn van het natte groeiseizoen en de hoge drogestofopbrengsten, maar dat het ruw eiwitgehalte al jaren daalt, kan niet worden ontkend. Volgens het BLGG zitten de huidige bemestingsnormen ongeveer 10 procent onder het landbouwkundig optimum.

„Er zit geen pit meer in de mest; op het laatste perceel waar tot de helft mest op is gekomen, konden we geen verschil zien tussen het bemeste en onbemeste stuk”, aldus veehouder Auke Bootsma uit Tzum (Fr.).

Dirk Buitenga maakt zich grote zorgen om de stikstofkringloop. De rundveevoorlichter van Sikma Veevoeders uit het Friese Stroobos ziet het eitwittekort elk jaar nijpender worden. Hij komt bij veel grasboeren op de noordelijke klei. Sommige klanten hebben elk jaar 10 gram ruw eiwit minder in de kuil. Dit jaar zit de eerste snee krap aan de 140 gram ruw eiwit (RE), de tweede en derde snedes halen maar net de 150 gram RE. Bij boeren die aan zomerstalvoeding doen, waren ureumgetallen van rond de 10 of nog lager deze zomer geen uitzondering. „Bij boeren die aan de BEX meedoen, zie je ook dat de kuilvoorraden krimpen. Ze winnen minder ruwvoer met minder ruw eiwit.” Volgens Buitenga komt het puur doordat de stikstofnormen te krap zijn geworden. De stikstofgehalten in de mest lopen ook terug. Volgens de standaardnormen bevat runderdrijfmest gemiddeld 4,2 kg N per kuub. „Maar op basis van de mestmonsters zie je hier dat er maar 3,6 tot 3,8 kg in zit. De 180 kg N die je volgens de norm in kunstmest mag bijstrooien, is gewoon te weinig”, meent Buitenga. „Het is echt een stikstofprobleem, want de gehalten aan fosfaat en kali zijn op de klei wel goed.”

Pensverzuring

De voerforlichter ziet het stikstofgebrek ook terug in het gras, dat veel gevoeliger lijkt te worden voor roest en snel de kleur verliest. En voor de gezondheid van de koeien is het ook niet goed, stelt hij. „Als je minder stikstof mag strooien, krijg je automatisch meer suiker in de kuil. Suikerkrijke kuilen in combinatie met te weinig ruw eiwit en te weinig ruwe celstof – ook een gevolg van te weinig stikstof – geven eerder problemen met pensverzuring”, weet Buitenga. Tot een paar jaar terug verkocht Sikma Veevoeders in de zomer nog veel speciale zomerbrokken met laag ruw eiwit. „Daar verkopen we de laatste jaren steeds minder van. De kuilen van nu moet je remmen met structuur, en eiwitbrok bijvoeren. Maar daar zitten de boeren ook niet op te wachten met de huidige hoge eiwitprijzen. Ik zeg: 50 kg stikstof erbij en iedereen is weer blij.”

Ureum onder de 10

Melkveehouder Auke Bootsma (29) uit Tzum deelt die mening. Hij past beweiding toe in combinatie met zomerstalvoeding. „Deze zomer zaten we de hele tijd onder de 10 met het ureumgetal, drie, vier maanden lang. Dat is heel ongebruikelijk. Het leek

net alsof er helemaal geen stikstof of mest op was gekomen. Zelfs het herfstgras kwam niet verder dan 15, terwijl het ureumgetal vroeger op 30 lag in de herfst. Eigenlijk zou ik soja moeten gaan bijvoeren, maar dure soja importeren omdat je geen eiwit meer van je eigen land krijgt, lijkt me ook niet gewenst toch? Dat is niet duurzaam.” Maar als het volgend jaar weer zo gaat, ontkomt hij er niet aan, vreest de melkveehouder. Bootsma melkt 180 koeien op 85 hectare grasland en doet al jaren mee met de BEX. Met de huidige stikstofnormen komt er gewoon te weinig mest op het land, ervaart hij. Hoewel veehouders landelijk gemiddeld veel drogestof van een hectare wisten te halen, kwam er bij de Fries dit jaar minder gras af dan vorig jaar. Kroonroest zag hij al midden in de zomer. „Dan denk je: snel schoonmaaien en bemesten, maar de volgende snede komt de roest net zo hard weer terug. Er zit geen pit meer in de mest; op het laatste perceel waar tot de helft mest op is gekomen, konden we geen verschil zien tussen het bemeste en onbemeste stuk.” Normaal geven zijn koeien 9.000 liter melk met 3,65 eiwit, maar dit jaar wilde het gewoon niet melken; Bootsma heeft een ton melk moeten verlesen.

Een woordvoerder van FrieslandCampina bevestigt dat de melkaanvoer dit jaar lager is dan anders, al is daar volgens de zuivelorganisatie geen specifieke oorzaak voor aan te wijzen: „Soms heb je gewoon zo’n jaar dat het niet lekker melkt.”

Uitzonderlijk groeiseizoen

Volgens Leo Tjoonk, sectorspecialist Rundveehouderij van Agrifirm, klopt het dat er dit jaar veel minder eiwit in de kuilen zit. Maar hij wil niet direct met een beschuldigende vinger wijzen naar de mestnormen. Volgens hem heeft het meer te maken met het uitzonderlijke groeiseizoen. „Boeren bemesten met het oog op een eerste snede van 3.000, 3.500 kg drogestof, maar in veel gevallen kwam er wel vier ton of meer drogestof van af. De kilo’s eiwit zitten er wel in, alleen ze worden gedeeld door meer kilo’s gras.” Daarnaast hebben veel boeren vanwege het natte voorjaar pas laat kunnen maaien, vertelt Tjoonk. Velen hebben de eerste snede pas half mei geoogst. Hoe ouder het gewas, des te minder ruw eiwit er in zit. De combinatie van de vele regenval en het late oogsttijdstip betekent dat er ook meer kans was op N-uitspoeling. Dat er slecht wordt gemolken, kan volgens

de adviseur ook komen doordat het gras dit seizoen veel water en weinig zonlicht heeft gehad, waardoor de kwaliteit van het eiwit minder kan zijn. Verder kan er sprake zijn van te weinig structuur (ook al kan het drogestofgehalte best hoog zijn) en hier en daar is ook sprake van broei. De voorjaarskuilen zitten dit jaar al gauw 30 tot 50 VEM lager dan normaal en ook dat scheelt zo een liter melk, weet Tjoonk. Zeker bij oudmelkte koeien. De omstandigheden voor beweiding waren deze herfst ook niet echt gunstig. „Oudmelkte koeien komen dan al op een wat lagere productie op stal, ze geven twee à drie liter minder en dat tikt ook door. Die productie krijg je er niet snel weer bij. Zeker omdat iedereen nu zuinig is met krachtvoer vanwege de hoge prijzen.” Toch erkent ook Tjoonk dat het gehalte ruw eiwit in het gras de laatste jaren wel is afgenomen. Agrifirm doet al jaren versgrasonderzoek tijdens het groeiseizoen. „Vroeger zat het RE-gehalte op 300, 350 gram in vers gras. Dan heb je kuilen met 175 tot 190 RE. Tegenwoordig zit je eerder op 250, 300 RE in vers gras. Het is inderdaad gedaald als gevolg van de strengere mestnormen, maar dan nog moet je normaliter wel 150 tot 175 gram RE in de kuil kunnen hebben.”

2012 negatieve uitschieter

Die gehalten zijn dit jaar gemiddeld niet gehaald. Zowel bij de voorjaarskuilen als de zomer- en herfstkuilen was het eiwit echt laag, weet Gerard Abbink, productmanager Veehouderij van BLGG AgroXpertus. De voorjaarskuilen zaten gemiddeld op 143 gram ruw eiwit (tegenover 156 gram in het vijfjarig gemiddelde), de zomerkuil op 140 (vijfjarig gemiddelde: 153) en de herfstkuilen op 148 (vijfjarig gemiddelde: 160) „Dit jaar is echt een negatieve uitschieter”, zegt Abbink. Dat komt inderdaad door de vele regen en de massale drogestofopbrengst van de eerste snede, aldus het BLGG. Daardoor was een groot deel van de beschikbare stikstof in de bodem al opgenomen. Voor de tweede snede zou dat moeten worden gerepareerd met een extra stikstofgift, maar vanwege de maximale hoeveelheid stikstof die mag worden gestrooid, is die reparatiegift op veel bedrijven niet uitgevoerd. Abbink: „De bemestingsadviezen van BLGG gaan uit van het landbouwkundig optimum, maar de huidige mestnormen zitten daar al snel een procent of tien onder, vooral voor stikstof en fosfaat.” Bij fosfaat, dat ook nog vrijkomt vanuit de bodemvoorraad, is dat voor het gewas nog niet direct een ramp. Bij ►

Copyright foto

stikstof ligt dat echter anders. „Stikstof is echt de startmotor voor je gewas. Als je geen N geeft, groeit er ook niets.“

Bijna op ondergrens

Het BLGG ziet sinds 1996 een duidelijke daling in het gemiddelde ruw eiwitgehalte in de kuilen. Dat is rechtstreeks toe te schrijven aan de aangescherpte bemestingsnormen. In 1996 (het eerste jaar waarvan het BLGG de gegevens digitaal beschikbaar heeft) zat het gemiddelde ruw eiwitgehalte nog op 209. Sindsdien is het gestaag gedaald, tot een gemiddelde van 165 over de afgelopen vijf jaar.

„Op rantsoenbasis is dat aan de krappe kant“, meent Abbink. „Let wel, het mestbeleid is niet overbodig. Maar de normen, zeker op het gebied van stikstof en fosfaat, worden nu toch erg krap. Dankzij ons klimaat kunnen we hier hoge opbrengsten halen, maar voor behoud van bodemvruchtbaarheid moeten we hier wel voor kunnen bemesten. We komen nu toch aan de ondergrens als je de normen uitzet tegen de onttrekking.“

Abbink refereert aan een onderzoek van Dirksen Management Support (DMS), dat samen met de WUR het afgelopen jaar op twee percelen grasland zowel de bemesting als de onttrekking heeft gevolgd. „Daar zie je ook terug dat er veel meer wordt onttrokken dan er is gegeven.“

Meer melk produceren

Een goed rantsoen bevat minimaal 15 procent eiwit, stelt hij. „De voorjaarskuilen van 2012 hebben gemiddeld 143 gram ruw eiwit. Zodra het RE in het totale rantsoen onder de 140-145 gram komt, dan lost de koe dat op door minder melk te geven. De melkproductie zakt gewoon weg, dan kom je maar moeilijk aan

de 8.000 liter per koe.“

Nederlandse melkveehouders hebben de ambitie om vanaf 2015 10 tot 20 procent meer melk te produceren. Als je geen extra (kracht)voer wil aankopen, betekent het dat je bij 3.000 kg meer melk per hectare, 2.500 kg drogestof extra van een hectare moeten winnen. Met de huidige bemestingsnormen gaat dat landelijk op korte termijn niet lukken, zeker niet voor grasland, voorspelt Abbink.

„Als je bij beweiding op zand 250 kg werkzame stikstof mag toepassen en je wilt 175 gram ruw eiwit per kg drogestof hebben, dan mag je in een seizoen maximaal 9 ton drogestof per hectare oogsten“, rekent hij voor. Elke kg zuivere stikstof levert in principe 6,25 kg ruw eiwit. „En we zitten al jaren gemiddeld op 10 ton drogestof per hectare. De grasrassen zijn er ook op gekweekt dat ze een hoge opbrengst geven.“

Toch valt er ook in management nog veel te halen. Maaimoment en bemesting kunnen vaak nog beter op elkaar worden afgestemd. De winnaars van de Topkuil-competitie zijn typisch boeren die daar scherp op letten, zegt hij: „Als zij voor drie ton drogestof hadden bemest, dan maaiden ze ook zodra

die drie ton erop staat.“ Zo realiseerden deze veehouders toch voorjaarskuilen met voldoende eiwit.

Belang van kringloopwijzer

Het BLGG ondersteunt daarom, samen met partijen als DMS, PPP-Agro Advies, LTO en WUR, het belang om de Kringloopwijzer ingebouwd te krijgen in de mestwetgeving. Deze managementtool, ontwikkeld vanuit Koeien & Kansen, stemt onder meer de stikstofbemesting af op de hoeveelheid N die via het gewas aan de bodem wordt onttrokken. Haal je meer eiwit van je land, dan mag je meer stikstof toedienen. „Aankomend jaar gaan we de Kringloopwijzer degelijk onderbouwen via studies, want je moet het systeem wel goed kunnen borgen. Maar wij zijn ervan overtuigd dat we kunnen aantonen dat een iets ruimere stikstofbemesting niet hoeft te leiden tot meer uitspoeling, als je dan ook meer eiwit kunt oogsten.“ Een iets ruimere N-gift verhoogt tegelijkertijd de opname van andere mineralen en daarmee de efficiëntie van de bemesting, aldus Abbink. „Maar dat moet je wel kunnen aantonen. Klakkeloos de N-normen verhogen is te kort door de bocht.“ Naar verwachting krijgt de veehouderij vanaf 2014 wettelijk al de mogelijkheid om te werken met bedrijfsspecifieke excretie voor fosfaat (BEP). De fosfaatbemesting wordt dan gekoppeld aan de opbrengst. De volgende stap is dan de invoering van de Kringloopwijzer, gebaseerd op hetzelfde principe, maar dan voor stikstof. Maar omdat je bij de stikstofkringloop bijvoorbeeld ook te maken hebt met vervluchtiging via ammoniak, is het lastiger om de Kringloopwijzer als handhavinginstrument goed te borgen. Een deugdelijke onderbouwing kost tijd. Abbink: „Binnenkort willen we – BLGG en DMS – studies publiceren waarmee we kunnen aantonen dat zowel de economie als het milieu is gebaat bij een hogere stikstofbenutting. En dat bij een goede N-benutting, ook hogere N-giften geen nadelige effecten hebben op het milieu.“ ■

RE graskuil

